

OBITUARI : ANTONI MOLL CAMPS (1926-2023)

XAVIER ESPLUGA
Universitat de Barcelona
xespluga@ub.edu
ORCID: 0000-0002-6690-1974

BARTOMEU OBRADOR CURSACH
Institut Menorquí d'Estudis
obradorcursach@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6515-2855

A principis del mes de novembre d'enguany, mancava Antoni Moll Camps (Ciutadella de Menorca, 29 de juliol de 1926 – Campdevàrol, 6 de novembre de 2023), conegut per la seva traducció magistral del primer llibre de les *Odes* d'Horaci.

Moll havia nascut a Ciutadella en el si d'una família de lletraferits i impressors, un de vuit germans. El seu avi patern, amb qui comparteix homonímia de noms i cognoms, Antoni Moll Camps († 1918), fuster, tipògraf, fotògraf, afinador de pianos, havia après l'ofici de la tipografia al taller ciutadellenc de Salvador Fàbregues; l'any 1902, juntament amb el seu soci, Josep Marquès Moll, muntà una oficina tipogràfica pròpia. La nova empresa, dita *Impremta Moll*, passà a mans del seu fill, Joan Moll Anglada l'any 1918. En tocar-li la Rifa de Nadal (1935), es va poder ampliar la impremta i llibreria a Ciutadella, que es va traslladar al carrer del Roser, on va continuar operant fins després de la Guerra Civil. En canvi, la família materna procedia des Migjorn Gran: la seva mare, Esperança Camps Riudavets, era filla de Francesc Camps i Mercadal –*Francesc d'Abranca*–, metge, erudit i folklorista¹ i amic de Joan Estelrich en els anys de l'adolescència menorquina del director de la Fundació Bernat Metge.

El jove Antoni aprengué rudiments de llatínística a Ciutadella mateix a l'escola del Sr. Michel i a l'empara de l'important biblioteca que havia format el seu pare. Poc després, tanmateix, optà per la vocació eclesiàstica. Estudià, de primer, al Seminari de Menorca i, posteriorment, al Seminari Diocesà de Mallorca, encara al col·legi de Monti-Sion, on fou company d'estudis de dos altres poetes coetanis, Miquel Julià Prohens (1927) i Blai Bonet (1926-1997). En acabar els anys de formació eclesiàstica, fou ordenat prevere (1959) i exercí de vicari des Migjorn Gran, assumint a la vegada la docència de Llatí al cinquè i darrer curs del seminari de Menorca. Són anys de col·laboració i amistat amb altres prohoms menorquins com ara el seu mestre, Josep Salord i Farnés (1911-1970), que fou regent (1943-

¹ Com és prou conegut, del matrimoni de Camps amb Catalina Riudavets Moll nasqueren cinc filles: Joana, casada amb Josep Maria Ruiz Manent (1882-1951), un dels onze fills d'Àngel Ruiz i Pablo (1865–1927); Nina; Esperança; Maria Dolors (*Lola*) i Francisca (*Paca*).

1948) i ecònom (1948-1951) de la parròquia des Migjorn Gran i professor al Seminari de Menorca, o el prevere migjorner Llorenç Olives (1927-2017).

Moll es traslladà a Xile l'any 1963 i hi restà fins al 1970. Després de la seva secularització, es va casar amb Sonia Gamboa; del matrimoni nasqueren quatre fills, entre ells, la poeta i escriptora Sònia Moll Gamboa (1974). L'any 1972 la família prengué la decisió de tornar a Barcelona on s'hi establiran definitivament l'any 1976. Camps treballà a l'Editorial Salvat com a traductor de narrativa infantil i juvenil fins a la seva jubilació.

Cap al final de la seva vida, li arribà el reconeixement local amb el nomenament de *Ciudadellenc de s'Any* (2020) i amb l'organització d'unes jornades d'homenatge i estudi, celebrades el 14 de juliol de 2012, per part de la secció de Llengua i Literatura de l'Institut Menorquí d'Estudis, les aportacions de les quals es publicaren el 2016.²

La seva obra de creació és extensa i dilatada en el temps, tot i que en bona part ha romàs inèdita. L'any 1947, a l'impremta de son pare, Antoni Moll Camps publicà el primer llibre de poesies, amb il·lustracions del maonès Francesc Hernández Mora (Maó, 1905 – Ciutadella, 1980). Amb el títol de *Serenor*, era el primer llibre en català publicat a Menorca després de la Guerra Civil.³ Les seves composicions es feren camí cap a antologies poètiques dels anys 50, com *Els poetes insulars de postguerra* (Palma, 1951) que havia impulsat Manuel Sanchis Guarner,⁴ *La*

² El volum està dividit en quatre seccions. La primera consta de testimonis d'amics i familiars sobre la trajectòria vital i intel·lectual d'Antoni Moll Camps: el seu germà, Francesc Moll Camps (*Al meu germà Toni*), el seu amic Llorenç Olives (*Antoni Moll Camps*), Joan Pons Moll (*Antoni Moll Camps i es Migjorn Gran, fidelitat al poble, fidelitat a la llengua*), Gustau Juan Benejam (*El professor del Seminari: el senyor Toni Moll, mossèn Antoni Moll Camps, n'Antoni Moll Camps*), Josefina Salord Ripoll (*La projecció intel·lectual i literària d'Antoni Moll Camps dels anys quaranta als seixanta*), Sònia Moll Gamboda (*Una vida, moltes vides. Antoni Moll Camps, de Xile a Barcelona (1963-2012)*) i Norbert Bilbeny (*De l'amistat i la saviesa (a propòsit d'Antoni Moll)*). La segona secció del volum aplega tot un seguit de contribucions centrades en la seva obra de creació, com a poeta i com a traductor dels clàssics: Joan Francesc López Casanovas (*Toni Moll Camps, poeta a l'aguait. De Serenor a Finestra dels dies*); Pere Gomila (*La poesia inèdita d'Antoni Moll Camps*) i Bartomeu Obrador Cursach (*De quantitats i accents: la qüestió formal a les traduccions d'Antoni Moll*). La tercera secció és dedicada a la seva activitat com a narrador i memorialista: Maite Salord (*La narrativa d'Antoni Moll Camps*) i Ponç Pons (*Inventari de minyonia, d'Antoni Moll*). Finalment, el darrer *De Serenor a Finestra dels dies*); Pere Gomila (*La poesia inèdita d'Antoni Moll Camps*) i Bartomeu Obrador Cursach (*De quantitats i accents: la qüestió formal a les traduccions d'Antoni Moll*). La tercera secció és dedicada a la seva activitat com a narrador i memorialista: Maite Salord (*La narrativa d'Antoni Moll Camps*) i Ponç Pons (*Inventari de minyonia, d'Antoni Moll*). Finalment, la quarta i darrera secció inclou una entrevista feta per Miquel Pons-Portella (*Cada poema em fa present un instant del passat*) i una ruta literària per Ciutadella de la mà de Miquel Àngel Limón Pons (*Ciutadella amb ulls i lletra d'Antoni Moll Camps*).

³ MOLL CAMPS (1947).

⁴ Sanchis Guarner (1951).

poesia catalana eucarística (Barcelona, 1952), miscel·lània enllestida pel jesuïta Pere Serra i Bosch coincidint amb la celebració del XXXVe Congrés Eucarístic Internacional,⁵ o un dels volums de la col·lecció *Els autors de l'ocell de paper*, que incloïa el seu *Terrat*, al costat de dues composicions de Xavier Casp (*Carta oberta a Josep Carner*) i una peça de Joan Barat (*La mort posa la mà al foc*).⁶ També es feu lloc al número titulat *Homenatge a Menorca* de la revista mallorquina *Ponent* (tardor 1960).⁷

Després d'una llarga absència del món literari, Camps Moll repregué la publicació d'obra pròpia cap a finals dels anys 80, gràcies al fet que guanyà dos guardons literaris: l'any 1986, el conjunt de relats *Inventari de minyonia. Evocacions i digressions* fou premiat a la X^a Biennal literària de Sant Joan;⁸ tres anys més tard, l'any 1989, aconseguia el premi Frederic Erdozaín, promogut pel Consell Insular de Menorca, amb el poemari *Finestres dels dies*. Així mateix, des de principis dels anys 90 també encetà una nova línia, amb la publicació de novel·les policiaques, com ara *L'hostal de la Sirena* (1992), *Lluna d'octubre* (Barcelona, 1996) o *La noia que sortí del mirall* (2007).⁹

Ara bé, des del món de les clàssiques, la principal contribució que ens llegà aquest "patriarca de les lletres menorquines" fou la seva traducció del primer llibre de les *Odes* d'Horaci (1989). El poeta de Venosa havia estat sempre un dels seus referents literaris, fins al punt que la seva filla Sònia recorda que son pare "recitava Horaci mentre et deia que et mengessis les lletilles"; fet i fet, la influència del poeta llatí deu haver calat en la filla poeta, si recordem que el títol del seu primer poemari (2006) és, precisament, *Non si male nunc* (= HOR., *carm.* II, 10, 17).¹⁰

La recitació de memòria textos llatins era un tret de Moll que tothom que el va conèixer recorda amb entusiasme; ell mateix era conscient que no era un tret gaire comú. El professor de Clàssiques de Ciutadella Ignasi Mascaró ho recorda amb aquestes paraules:

"Tant és així que un dia en Toni em diu: «-Tenc molta memòria per als versos, no sé d'on em ve». Recita Ovidi, prodigiosament memoratiu, me'l dedica, i ho fa cap-baix, modest, amb humilitat en la petita gesta".¹¹

La presència d'Horaci en la vida i obra d'Antoni Moll no són cap casualitat i encara menys una anècdota. Ja hem dit que Francesc Camps i Mercadal (*Francesc d'Albranca*), el seu avi matern, que va morir quan el seu net només tenia dos anys

⁵ SERRA I BOSCH (1952).

⁶ CASP, BARAT, MOLL (1957).

⁷ En aquest número, el XVII, de la revista mallorquina, s'aplegaven composicions de Joan Mascaró Pasarius, Josep Salord, Antoni Moll, Frederic Erdozaín, Joan Timoner i Josep Pons i Lluch.

⁸ MOLL CAMPS (1986).

⁹ MOLL CAMPS (1992); MOLL CAMPS (1996); MOLL CAMPS (2007).

¹⁰ MOLL GAMBOA (2006).

¹¹ MASCARÓ (2009: 10)

i mig,¹² fou un referent important en la formació d'Estelrich. És en aquesta relació que s'esdevé un fet important: en aquesta època el mallorquí, encara molt jove, col·laborava amb la premsa menorquina enviant-hi, entre d'altres coses, traduccions d'algunes odes d'Horaci, tant en voga després d'*Horacianes* de Costa i Llobera (1906). La segona d'aquestes versions que va publicar a *Llum nova*, l'oda I 7,¹³ la va dedicar justament al metge des Migjorn Gran.

Així, doncs, no és gens estrany que ja a *Serenor* ja hi hagi una primera versió d'Horaci (HOR., *carm.* I, 26) i un record d'Ovidi (en concret, OV., *met.* III, 405-408),¹⁴ atès que una estrofa d'una de les peces recollides reelabora la coneguda descripció de la deu on s'emmiralla Narcís.¹⁵ A partir d'aquest moment, Horaci és omnipresent les obres d'Antoni Moll, fins i tot en la prosa, al costat d'altres autors llatins més fugaços en els seus escrits. N'és un exemple aquest fragment memorialista de les festes de Sant Joan de Ciutadella:

"Tret dels exaltats santjoaners que esvaloten els cavalls i s'hi tiren entre les potes, ningú no veia tan bé la funció com els benaurats llogaters d'aquelles cadires –jo, entre ells. De prop i sense fatiga ni risc. Érem com déus abocats a una balconada de l'Olimp per veure combatre els herois homèrics: *quis spectacula non putet decorum?* [MART, I 104]. Però no de tan lluny. Durant els caragols, sobretot, teníem els cavalls a tocar. Allà es veien els homes. Allà cada genet mostrava traça i braó per dur "es cavall a sa música". Els bons burgesos de costums tranquils es capbussaven una estona dintre d'un núvol de pols heroica. Sentien el bleix i els renills dels corsers, coberts de suor i de bromera. Tampoc aquí no hi vindria a repel un vers horacià: *Heu heu quantus equis, quantus adest viris | sudor!* [HOR., *carm.* I, 15]"¹⁶

La publicació al 2009 de les seves traduccions del llibre I de les *Odes* d'Horaci (més algunes peces dels altres tres llibres: II 3, II 6, II 10, III 9, IV 3, IV 10) és la culminació a tota una carrera sempre discreta i sovint interrompuda.¹⁷ Aquestes

¹² Ho evoca ell mateix a MOLL (1986: 13-14).

¹³ ESTELRICH (1913). Vegeu també COLL-VINENT 2015. Per als anys formatius d'Estelrich a Menorca, vegeu també el plafó "2.2. Els anys formatius de Joan Estelrich" de l'exposició *La Universitat de Barcelona i la Fundació Bernat Metge: cent anys de companyia mútua*, consultable virtualment a <https://crai.ub.edu/ca/coneix-el-crai/biblioteques/biblioteca-lletres/exposicio-virtual-Fundacio-Bernat-Metge/Estelrich/formatius>. Cal destacar que *Llum nova*, promoguda per Francesc Camps i Mercadal i Andreu Ferrer i Ginard, va ser la introductora de les normes ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans a l'illa, atès que les publicaren i les adoptaren a partir del 15 de febrer del mateix 1913.

¹⁴ MOLL (1947: 75-76).

¹⁵ MOLL CAMPS (1947: 67).

¹⁶ MOLL CAMPS (1947: 75-76)

¹⁷ El poeta Miquel DescLOT, en presentar *Finestra dels dies* a Barcelona, sembla que va dir d'Antoni Moll: «la poesia no se li va fer necessària tan sovint com ell esperava i [...] el doll de la seva producció es va anar aprimant sense remei. [...] Moll es va estimar més callar i esperar les periòdiques arribades del 'sobtat anhel de poesia', d'efímera durada» [paraules atribuïdes per Josefina Salord *apud* LÓPEZ CASASNOVAS (2016: 84)].

versions, fetes en un estil volgudament entenedor, segueixen la tradició d'adoptar mètricament els poemes als versos tradicionals de la llengua catalana (és el que J. S. Holmes anomenava *formes analògiques*):¹⁸ "he optat pel vers lliure de sis, de vuit, de deu i de dotze síl·labes, maldant per respectar, gairebé sempre, l'estructura estròfica dels originals".¹⁹ Com a resultat de la seva tria, el lector en català té aquí versions que respecten un original llatí profundament estudiat i que no defugen en cap cas el ritme ni la musicalitat temprada a les nostres orelles rústegues.

Els apassionats d'Horaci poden doldre's, doncs, i amb justícia, del traspàs d'aquest fill il·lustre de Ciutadella que exemplifica, com ningú altre, la tenacitat i la pervivència de les lletres clàssiques a Menorca, illa que ha estat sempre un ric erol de llatinistes.

BIBLIOGRAFIA

- CASP, Xavier, BARAT, Joan, MOLL, Antoni (1957), *Carta oberta a Josep Carner. La mort posa la mà al foc. Terrat*. Barcelona, Editex (*Els autors de l'ocell de paper*, XII).
- COLL-VINENT, Sílvia (2015), "Joan Estelrich i la premsa menorquina: els orígens de l'escriptor i de l'activista cultural", *Randa* 74, pp. 39-69.
- ESTELRICH, Joan (1913), "A Munacius Plancus", *Llum Nova*, any II, 20 (29 de març), pp. 2-3.
- HOLMES, James S. (1969), "Forms of Verse Translation and the Translation of Verse Form", *Babel* 15 (4), pp. 195-201.
- LÓPEZ CASASNOVAS, Joan F. (2016), "Toni Moll Camps, poeta a l'aguait (De *Serenor* a *Finestra dels dies*", a Ismael PELEGRÍ, Josefina SALORD (eds.), *Homenatge a Antoni Moll Camps. Textos i estudis*, Maó, Institut Menorquí d'Estudis, pp. 83-107.
- MASCARÓ PONS, Ignasi (2009), "OFFICIUM SALTATORIS, o dansaire d'ofici", a MOLL CAMPS (2009), pp. 9-10.
- MOLL CAMPS, Antoni (1947), *Serenor. Poesies*, Ciutadella, Edicions Moll.
- MOLL CAMPS, Antoni (1957), "Les roses blanques de la Mare de Déu del Toro", a *Poesías que fueron premiadas en el I Certamen Literario Castellano-Menorquín*, Maó, Impremta Miquel Sintès Rotger, pp. 3-11.
- MOLL CAMPS, Antoni (1982), a Josefina SALORD RIPOLL et al., (eds.), *Per la pau i la vida. Il·lustracions de Pere Pons, Pacífic Camps i Anna Esbert*, Ciutadella, Col·lectiu Xibau (Quaderns de Poesia Xibau 6, Primera època), pp. 53-57.
- MOLL CAMPS, Antoni (1986), *Inventari de minyonia. Evocacions i digressions. Pròleg de Joan Triadú*, Ciutadella, Franzine Esquitx.
- MOLL CAMPS, Antoni (1987), *Anita Geigges. De tot cor. Rita Schnitzer. Selecció de poemes. Versió catalana d'Antoni Moll Camps*, Barcelona, Elfos.
- MOLL CAMPS, Antoni (1988), "Marcial i la poesia llicenciosa", A Pere XERXA et al., *Recull de literatura eròtica. Il·lustracions de Soriano, Luis Miguel, Biel Mercadal, Caprani, Xec*

¹⁸ HOLMES (1969: 197).

¹⁹ MOLL CAMPS (2009: 15).

- Florit, Anna Esbert, Escandell i Calvet, Ciutadella (Quaderns de Poesia Xibau 9, primera època)*, pp. 99-104.
- MOLL CAMPS, Antoni (1989a), *Finestra dels dies. Premi Frederic Erdozaín 1989*, Maó, Institut Menorquí d'Estudis (*Quaderns de Poesia Xibau 2, Segona època*).
- MOLL CAMPS, Antoni (1989b), a *Damià BORRÀS et al., Mostra de poesia menorquina. Pròleg de Francesc Florit*, Maó, Institut Menorquí d'Estudis (*Quaderns de Poesia Xibau 1, Segona època*), pp. 112-116.
- MOLL CAMPS, Antoni (1992), *L'hostal de la Sirena*, Menorca, Nura.
- MOLL CAMPS, Antoni (1996), *Lluna d'octubre*, Barcelona, Columna.
- MOLL CAMPS, Antoni (2005), *Summertime i altres relats finalistes: del XV premi de narració curta illa de Menorca*, Maó, Editorial Menorca.
- MOLL CAMPS, Antoni (2006), *Illanvers III*, Maó, Grup Editorial Menorca.
- MOLL CAMPS, Antoni (2007), *La noia que sortí del mirall*, Menorca, Institut Menorquí d'Estudis.
- MOLL CAMPS, Antoni (2009), *Llibre I de les Odes d'Horaci. Pròleg d'Ignasi Mascaró Pons*, Maó, Institut Menorquí d'Estudis (*Quaderns de Poesia Xibau 15, segona època*).
- MOLL CAMPS, Antoni (2017), *Antologia mínima. Il·lustració de Blas Garcia*, Maó, Consell Insular de Menorca (Plec de Lectura 3).
- MOLL GAMBOA, Sònia (2006), *Non si male nunc*, Barcelona, Viena.
- PELEGRÍ, Ismael, SALORD, Josefina, eds. (2016), *Homenatge a Antoni Moll Camps. Textos i estudis*, Maó, Institut Menorquí d'Estudis.
- SANCHIS GUARNER, Manuel (1951), *Els poetes insulars de postguerra. Antologia aplegada per Manuel Sanchis Guarner*, Palma, Editorial Moll (*Les illes d'Or*, 43).
- SERRA I BOSCH, Pere (1952), *La poesia catalana eucarística*, Barcelona, Editorial Estel.

Llevat que s'hi indiqui el contrari, els continguts d'aquesta revista estan subjectes a la llicència de Creative Commons: Reconeixement 3.0 Espanya.

Drets d'autoria: Les persones autores de l'article.